

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 5 (1901)

Artikel: Sur digl ladar : deditgia agls noss deligent pours
Autor: Grisch, A.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881964>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

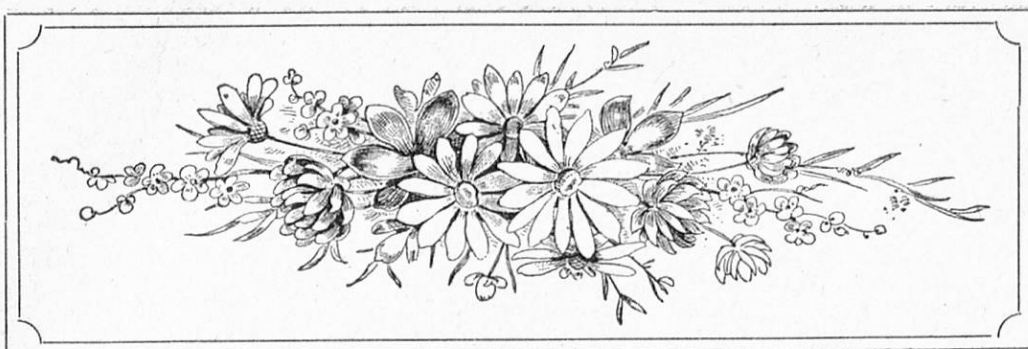
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 06.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Sur digl ladar

deditgia agls noss deligents pours

da

Andr. Grisch, stud. agr.

—♦—

Scu tottas createiras uscheia òn er las plantas per pudeir crescer e prosperar da basigns de vivonda e zvar d'ena vivonda consistenta ord diversas substanzas. Pi bôt nivigl savenz suponia, tgi la planta posseda la forza de furmar sez las sias substanzas nutritivas. Ma giò avant divers decenis ò la scienza cumpruvo tras munerous ed exacts experiments, tgi chegl è angal ena superstiziung e tgi la planta è per contrara er ella sforzada de ratrer igl sies nutrimaint digl conturn, per part dell' aria e per part digl terratsch. Las substanzas vegetativas derivontas dell' aria stattan da tot taimp a tottas plantas, tgi creschan sen en terragn normal, an abundant quantum an sia disposiziung, ed igl pour ò uscheia

pigl solit er betg da sa merchitar an chel risguard. Tot otraveisa stattigl cun las substanzas tgi la planta rateira digl terratsch. Ena viglia prattica ans demossa suffizaintamaintg, tgi dat da chellas varts nigna funtanga perpetna, anzi tgi tschertas egredienzas vitalas della carschentscha sa consumeschan e stòn parchegl neir rafondeidas da taimp an taimp, schigliò sa decimescha la fritgevladat digl noss fons d'onn ad onn. De mantigneir igls noss pros ed êrs fritgevels è igl scopo digl ladar. Nous vagn la meira de render tras igl ladem agl terratsch tottas las substanzas, tgi èn nidas ratratgas dad el tras la raccolta.

Gl'è per igl pour fitg important de saveir, tgi la planta veiva betg de singulas substanzas, sonder d'en masditg de talas, aint igl cal nignas dellas bisignevas substanzas pòn neir ramplazzadas tras otras. Stat damai angal egna de chellas betg an disposiziung allas plantas e zvar an furma liquida, schi pòn chellas betg crescer e prosperar, essend tgi er las otras substanzas vegetativas restan an chel cass sainza vigour. Survignan las plantas d'egna u da plés sorts vivondas angal relativ pitschnas pruziungs, schi sa loia la sia sviluppaziung siva chellas. En eventual supraplé d'otras vivondas an tera u an l'aria resta sainza effect. Per pudeir ratrer digl noss fons la migldra e pi retga raccolta, stuainsa damai procurar tg'igl terratsch de chel contigna tottas substanzas nutritivas per las plantas adegna an suffizainta cantitad. Nous stuagn parchegl rametter annualmaintg alla tera quasi tottas egredienzas, tgi vagn ratratg dad ella tras la raccolta. Chegl vign, scu gl'è giò mutivo, procuro antras igl ladar. — Cun plascheir ògl pudia neir constatato tras verificaziung, tgi betg tottas substanzas, las

calas la planta rateira digl terratsch dovran neir restitueidas. I dat bagn nign terragn cultivo, igl cal contigna betg tant fer, solper etc., tgi chella reserva tanscha betg anc per divers mellas onns. Er la caltschigna è igl plé de rubritgier sot las numnadas egredienzas. Otraveisa sa contignigl per contrara cun igl nitroghen (Stickstoff) igl aschid fosforic (Phosphorsäure) ed igl calium (Kali). De chellas treis substanzas sa cattan bôt egna e bôt l'otra u magari plés angal stgèrs ainten igl terratsch. Duess aber la produenziung esser ena favorevla, schi stòn er chellas vivondas star an disposiziung allas plantas an suffizainta cantitad. Da procurar chegl è igl difficultous ed important scopo digl ladar.

Essend tgi la grascha è navot oter tgi transfurmos rests de plantas, schi s' ancleigl, tg' ella contigna plés sorts substanzas nutritivas per la planta creschonta. La grascha è parchegl damai e resta adegna igl principal ladem, duront tgi tots ladems artificials servan angal scu ladems accompagnonts. Gl'è damai absurd de vuleir applitgier allò en ladem artificial, scu p. ex. superfosfat u „Thomasmehl“ etc., noua tgi la grascha tanscha betg plé. Betg igl factum, tgi gl'è nia mano en ladem sen en pro u sen en êr decida sur della raccolta; i vot plé deir, sch'ins ò applitgia igl dretg ladem u betg, c. v. d. sch'igl ladem contigna la sostanza vegetativa, tgi sa catta igl pi stgèrs ainten igl terratsch. Igl pour betg verso fò an en tal cass scugl prenumno migler d'augmentar la sia grascha antras agiunger ad ella p. ex. ladems artificials fosforics e far tanscher alloura igl uscheia acquisto vigurous ladem sen tot igl sies fons tg' el vot avoir lado. An chella moda obtigna igl terragn betg scu

ainten igl prenumno cass angal aschid fosforic, son-
der er las otras, per la prosperaziung dellas plantas
indispensablas substanzas.

Scu l'analisa chemicala demossa, contignan la
grascha e la puschigna tottas treis substanzas, tgi
mancan igl pi savenz ainten la tera cultivada c. v. d.
igl nitroghen, igl aschid fosforic ed igl calium. Ossa
ans faschainsa la dumonda: „En igls ladems naturals,
tgi nous produtgagn ainten l'economia suffizaints per
mantegneir igl noss fons rentabel?“ Considerainsa
l'eminenta cantitad nitroghen, aschid fosforic, calium
etc., tgi vign annualmaintg ratratg dalla tera antras
la raccolta e racunaschainsa tg'ena gronda part de
chels products vign vandeida direct e cun chella na-
turalmaintg er las ranfermadas substanzas vegetativas,
u tgi els servan scu nutrimeint alla muaglia dell'atgna
economia, noua tg'ena gronda part dellas substanzas
vign transformada an products de negozi, schi ègl
cler, tg'igl ladem natural produtgia ainten l'atgna
economia n'è betg suffizaint per mantigneir la tera
an forza. Chel quantum de substanzas vegetativas è
betg giò surtia ord las nossas economias an furma
de tgern, latg, caschiel etc. durant igls divers tschen-
taners tg'igl noss fons ò giò sarvia alla produenziung!
Persiva è igl terragn digls noss bagns mai nia ra-
cumbenso complettaintg, partgé la grascha contigna
angal ena part dellas substanzas, tgi èn nidas ra-
tratgas digl terratsch antras la raccolta. Gl'è damai
bagn tgapibel, tgi tals bagns stòn neir bôt u tard
an mancanza d'egna u l'otra u er de plés substanzas
vegetativas. Cunsasez dattigl anc ozandé flatgs, tgi
contignan ena schi gronda reserva de substanzas, tg'els
en rentabels, er schi vignan angal lados annualmaintg

cun ladems natural. Ma l'experientscha mossa tut-tegna tgi la fritgevladat della plé part fons sa smi-nuescha da deceni an deceni, schi nous igl ladagn mintg'onn angal cugl madem quantum grascha. Lainsa nous damai mantigneir igls noss bagns fritgevels, schi stuainsa tschartger ramedis, tgi sustignan igls ladems natural an ena maniera u an l'otra. Tals cattainsa ainten igls ladems artificials, igls cals en però e restan adegna angal ladems subordinos. Nous dastgagn parchegl betg ans surdar all'illusiung, tgi ena sort u l'otra de tals ladems pòssa ramplazzar la grascha, u tg'ins pòssa ratrer digls pi ots colms antras l'applicaziung de „Thomasmehl“ u d'en superfosfat etc. cun-tinuadamaintg ena legrevla raccolta. Gist igl terratsch de tals flatgs allontanos, sen igls cals gl'è mai nia mano en tgar grascha, è pigl solit betg angal an man-canza d'aschid fosforic, sonder er numnadamaintg de nitroghen. Egl chegl igl cass e ladainsa nous en tal colm p. ex. sulettamaintg cun en superfosfat, schi vign lez angal per part ad effectuar e chegl angal a proporziung digl nitroghen, tgi sa catta gist preschaint ainten igl terratsch. Digl supraplé d'aschid fosforic pòn las plantas far nign adiver.*) El sa leia cun cal-tschigna, ed è an chella furma per igl pour quasi sainza valour. Gl'è damai cler, tgi l'applicaziung de ladems artificials pò sot talas circumstanzas maiplé esser rentabla, numnadamaintg betg, noua tg'igl tran-sport vign schi tger scu ainten las nossas valadas al-pinas. Nous stuagn parchegl adegna reflectar bagn,

*) Ena exepziung fòn an chel cass las plantas legumino-sas, scu trefigl, luzerna itc. Antras igl cooperar de pitschans bacteris èn chellas capablas de ratrer igl necessari nitroghen ord l'aria ancass tg'el nè betg preschaint ainten igl terratsch.

avant tgi cumprar ladems artificials per applitgier chels sen colms. Cunchegl tg'igls products animals èn preschaintamaintg fitg ratschartgeas, schi fissigl per igl alpinist propa de gronda impurtanza, sch'el pudess augmentar la fritgevladat digls sies flatgs. Sa laschond manar de chella ideia, ambleidan aber blers digls noss pours igl soura mensiuno factum e spalazeschan uscheia managiond tot bagn, divers francs. Angal noua tgi la grascha tanscha betg plé, lò creian blers stoptgan igl superfosfat, igl „Thomasmehl“ etc. far miracles. De l'applicaziung de ladems artificials sen pros, tgi vignan lados cun grascha, sa feidan igls noss pours an general fitg pac. E gist allò è ena ladada cun aschid fosforic, eventual er cun calium igl pi bagn adattada. Nous dastgagn mai amblidar, tgi las plantas òn dabasigns d'ena vivonda, tgi è componeida ord differentas substanzas, dellas calas nignas dastgan mantgeir. Tras la grascha obtigna igl terragn a proporziung bler nitroghen. Cunchegl comparan sen terragn grass las usché numnadas „plantas ammoniacas“ scu la darsavena (ruzavena) etc. Egl sen en flatg, tgi vign adegna lado cun grascha p. ex. pac aschid fosforic preschaint, schi pon las plantas betg piglier sé tot igl nitroghen. Igl rest è alloura pèrs tottalmaintg, partgé chella substanza resta ainten igl terratsch an furma liquida e fonda alloura plangaplang giu ainten la tera morta. Vignigl per contrara applitgia anseman cun la grascha er anc en ladem artificial fosforic, scu superfosfat etc., schi pò er chella part digl schi prezios nitroghen, tgi vò schigliò a perder, esser advantageousa. Nous vasagn, tgi gl'è damai per igl pour d'eminenta impurtanza de saveir calas substanzas vegetativas, tgi sa cattan igl pi stgèrs ainten igl terratsch digls sies

flatgs. Igl migler sclearimaint losoura ans dattan exactas provas cun differentas sorts ladems. I dat parsasez segns, scu igl compareir de tschertas plantas, la composiziung e structura digl terragn etc., tgi inditgeschan agl teoreticher cun relativ gronda franchezza, cala substantza tgi è lò la pi rara, uscheia tgi chel sò igl plé deir cun sierezza, cal ladem tgi vign ad effectuar igl migler chi u lò. Malerousamaintg pò igl pour betg sa fidar angal sen tals andezzas, anzi per el pò angal ena exacta prova esser decesiva. Per spargner taimp e muneida ègl naturalmaintg sarvia, tgi er igl simpel pour saptga preveir cala substantza tgi sa catta stgèrs ainten en terragn. Igl suandont duess parchegl esser deditgia a tal scopo.

Comparan sen en pro darsavenas u flours digl paintg montanas (*Ranunculus montanus*) etc. an gronda cantitad, ed è igl trefigl quasi svania digl flatg, schi è chegl en segn, tg'igl bagn seia an mancanza d'aschid fosforic. Sen en tal pro ègl damai da far an amprema lengia provas cun superfosfat u „Thomas-mehl“. — D'igls ladems artificials nitroghens pò ins sperar bung succes sen tots terragns, sen igls cals las souranumnadas plantas ammoniacas (darsavenas etc.) mancan u rapreschaintan en pitschan domber. Ma nous stuagn betg amblidar tg'igls ladems artificials, e particular igls ladems artificials nitroghens èn fitg custevels, uscheia tgi la sia applicaziung vign ainten igls noss paeis alpins darar ad esser rentabla. Tot chegl tgi è betg rentabel n'è aber er betg pigl pour! Schi l'applicaziung d'en ladem artificial u natural renda u betg, pò mademamaintg er neir verifitgia tar la prova.

Seu sur digl scopo digl ladar, uscheia exista anc

ozandé ainten diversas contradas er ena absurda opo-
 niung sur della moda e maniera de far las provas cun
 ladems artificials. I vign anc ossa savenz sustignia
 tgi, per examinar en terratsch sen igl sies contign
 p. ex. an aschid fosforic seigl angal da misirar dus
 parzellas egualas e ladar alloura egna de chellas cun
 en ladem fosforic scu superfosfat etc. Tgi chella opo-
 niung n'è betg digl tot correcta, demossan igls dus
 suondonts exaimpels:

Suponign tgi en pro, igl cal è an mancanza de
 caltschigna, matottaveia betg d'aschid fosforic, vigna
 lado cun „Thomasmehl“. Essend tgi chel ladem ar-
 tificial contigna er caltschigna, schi vign el plé u
 manc ad operar. Concluda igl pour londror, tgi manca
 aschid fosforic agl sies bagn, schi vò el an errour,
 della cala el vign a s'emanzipar pispert, tg'el applit-
 gescha superfosfat anpè de „Thomasmehl“. Tots da-
 ners tg'el spenda an en tal cass per aschid fosforic
 èn daners pèrs. — Bler pi savenz dattigl igl cass
 tg'igl terratsch pitescha digl mantgameint d'aschid
 fosforic e calium an madem taimp. Fò ins sen en
 tal pro angal provas cun aschid fosforic sulet u angal
 calium, schi ègl da verifitgier nign effect ed igl pour
 croda an l'illusiung tg'igl sies flatg seia an mancanza
 ni d'aschid fosforic ni de calium. Or da chels dus
 exaimpels resulteschigl, tgi gl'è tar talas provas da
 duvrrar tant scu pussebel ladems, tgi opareschan an-
 gal an en risguard, scu er tgi stoptga betg suletta-
 maintg neir pruvo mintga sort ladem separadamaintg,
 sonder er plés ansemen. Sen pros grass ègl inditgia
 de far las provas scu suonda. — Suponia tgi seia da
 verifitgier igl basigns d'en pro an aschid fosforic. An
 amprema lengia vignigl cò misiro digl pro en toc de

4 m. ladezza e 15 m. lunghezza. Chel vign alloura lado cun grascha scugl solit e siva partia an treis egualas parts. Sen l'amprema de chellas parzellas rasa ins alloura anc ca. 1 kg. 18 % superfosfat u 250—300 gr. 40 % dobelsuperfosfat ed ultra de chegl anc ena cantitad calium p. ex. 600—800 gr. cainit. La sagonda èra resta sainza ladems artificials e la terza survigna la madema cantitad calium (p. ex. 600—800 gr. cainit) scu l'amprema. Produtgescha alloura sot las mademas otras condiziungs l'amprema parzella plé fagn tgi la terza, schi è chegl en cler argumaint, tg'igl terratsch vegia mancanza d'aschid fosforic. Egl da constatar risguardo la fritgevladat ena differenza er tranter la sagonda e terza parzella, schi è chel pro er betg provedia suffiziantamaintg cun calium. — An madema moda scu sen aschid fosforic, vign igl terratsch er examino sen la sia reserva an otras substanzas, an nitroghen etc.

Faschond talas provas ègl adegna d'observar igls suondonts puncts:

1. Las parzellas stòn concordar risguardo la grondezza, la composiziung etc.

2. L'amprema prova vign adegna fatga cun la sort ladem, della cala ins pò sperar oravant igl migler succes.

3. Igls ladems artificials stòn neir derasos schi anguleiv scu pussebel. Per chel scopo ègl inditgia de masdar el avant cun igl mez u dus terzas daplé tera u razgem.

4. Tar la raccolta vign igl product de mintga parzella paso ed er stimmo risguardond la calitad.

I vign alloura fatg chint e controlo, schi l'applicaziung de tal ladem seia rentabla u betg.

5. Vess ena prova da piteir en pó da nom antras malstampradas oras u antras insects etc., schi stò ella neir repeteida igl onn siva puspé, ma però sen dus otras parzellas.

